GENDEROVÁ ROVNOST A DALŠÍ TYPY ROVNOSTI VE VZDĚLÁVÁNÍ SE ZAMĚŘENÍM NA KURIKULUM

GENDER EQUALITY AND OTHER TYPES OF EQUALITY IN EDUCATION WITH THE FOCUS ON CURRICULUM

Anna Donovalová[1]

[1] Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Genderová (ne)rovnost, stejně jako další typy (ne)rovností, jsou akcentovány jako jedny z ústředních problémů ve vzdělávání a klade se důraz na zohlednění genderové rovnosti v různých oblastech a na různých úrovních vzdělávání. Cílem této studie je zmapovat dosavadní výzkum v oblasti genderové (ne)rovnosti ve vzdělávání se zaměřením na genderovou (ne)rovnost v kurikulárních dokumentech a srovnání zastoupení s dalšími typy nerovností (rasová/etnická, náboženská, socio-ekonomická). Studie systematicky popisuje a kategorizuje oblasti a tematizace problematiky genderové (ne)rovnosti ve vzdělávání.

Klíčová slova: *rovnost, vzdělávání, kurikulum, genderová rovnost*

Abstract

Gender (in)equality, as well as other types of (in)equality, are emphasized as one of the central problems in education which stresses the need to take into account gender equality in different areas and at different levels of education. The aim of this review is to map out existing research concerning gender equality in education with a focus on gender (in)equality in curricular documents and compare its representation with other types of inequality (racial / ethnic, religious, socio-economic). This study also systematically describes and categorizes areas of gender (in)equality in education.

Keywords: *equality, education, curriculum, gender equality*

1 Úvod

Jedním ze strategických cílů nové Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, je zohlednění a snižování nerovností ve vzdělávání. Mezi

tyto nerovnosti patří i (ne)rovnost genderová, do které se řadí celá škála oblastí (zohlednění genderu při tvorbě vzdělávacích a strategických dokumentů, obsah učiva, školní praxe atd). Výzkum v této oblasti v mezinárodním prostředí je spíše roztříštěný, tato studie poznatky shrnuje a systematicky rozřazuje do tematických celků. Studie se zaměřuje na přehled výzkumu genderových, ale i dalších typů (ne)rovností v kurikulárních dokumentech.

2 Teorie

Rovnost (či spravedlivost) ve vzdělávání lze rozřadit do tří hlavních konceptů, a to rovnost v přístupu ke vzdělávání, rovnost podmínek vzdělávání a rovnost výsledků vzdělávání (Coleman, 1996; Greger, 2006), přičemž každý z těchto konceptů obsahuje i genderové aspekty. Do problematiky genderové rovnosti a nerovnosti se řadí celá škála oblastí, stejně jako výzkum této problematiky, který bychom mohli podle Jarkovské a kol. (2010) rozdělit na:

- oblast zabývající se vlivem vzdělávání na společnost a vlivem společnosti na vzdělávání, na školní systém a na struktury a nerovnosti,
- oblast zabývající se vztahy a interakcemi ve třídě,
- oblast zabývající se vzdělávacím obsahem.

Konkrétněji rozřazuje genderový kontext ve školním prostředí Smetáčková (2006) v příručce pro učitele, kde jsou zahrnutí různí aktéři školství, prostředí, způsob komunikace, obsahy i metody učení a školská politika.

3 Metodologie výzkumu

Jedná se o mapující přehledovou studii (Mareš, 2013), která předkládá rozsáhlou rešerši k tématům genderové rovnosti ve vzdělávání a v kurikulárních dokumentech od roku 2006 v databázi Web of Knowledge a Scopus. Hlavními klíčovými slovy a frázemi při vyhledávání bylo spojení *gender* a *education*, *gender* a *curriculum*, *gender equality* a *education/curriculum*. Pro vyhledávání v českém prostředí autorka k vyhledávaným slovům/frázím (jejich českých ekvivalentům) přidala také fráze *rovnost mužů a žen/rovné postavení mužů a žen* (tyto fráze se objevují v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání), se kterými pracují některé české studie věnující se tomuto tématu (Krišová, 2019).

4 Výsledky

V českém prostředí se objevují práce zaměřující se především na školní praxi, na kontext genderu v procesu vzdělávání, v žákovských vztazích, v přístupu učitelů k žákům či obecněji na koncept genderové problematiky ve škole jako instituci, méně se pak objevují práce zabývající se obsahem vzdělávání (v kurikulárních dokumentech či učebnicích), těch najdeme více v mezinárodním prostředí. Studie obsahuje rešerši k tématu jiných typů (ne)rovností v kurikulárních dokumentech, jejíž výsledky autorka srovnává dle četnosti zastoupení jednotlivých typů (ne) rovností. Část rešerše se věnuje šedé literatuře (především z produkce neziskových a nadnárodních organizací), která je pro téma genderové (ne)rovnosti ve vzdělávání velmi obsáhlá.

5 Závěry a diskuse

Tato mapující přehledová studie přinesla ucelený a systematický pohled na výzkum v oblasti genderových a jiných (ne)rovností ve vzdělávání a konkrétněji v kurikulárních dokumentech. Ukázalo se, že práce na toto téma nejsou příliš sjednocené, protože různé geografické oblasti s sebou přinášejí různé výzvy k řešení. Témata genderové rovnosti jsou v literatuře zastoupena více a více, nelze ale říci, že by se tak, jako se rozrůstá zastoupení tématu ve vědeckém i společenském prostoru, zmenšovaly zmíněné nerovnosti. V literatuře se opakují podobná témata a problémy teď, jako jsme mohli vidět i před více než 15 lety. Jedním z důvodů může být (i přes dostatečné zastoupení v odborné literatuře) také nedostatečné zpracování tématu genderové (ne)rovnosti v kurikulárních dokumentech a ve vzdělávací praxi.

6 Literatura

Greger, D. (2006). Spravedlivost českého školského systému v mezinárodním srovnání. *ORBIS SCHOLAE. 1*, 46–59.

Krišová, D. (2019). Genderově citlivé vzdělávání jako prostředek k vytváření inkluzivního školního prostředí: Porovnání situace v České republice, Rakousku a Maďarsku. *Sociální pedagogika*, *7*(2), 32–46.

Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace. 23*(4), 427–454.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021 [cit. 2021–03–04]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/54104_1_1/.

Jarkovská, L., Lišková, K., & Šmídová, I. (2010). *S genderem na trh. Rozhodování o dalším vzdělávání patnáctiletých.* Praha: Sociologické nakladatelství, Brno: Masarykova univerzita.

Smetáčková, I. (Ed.). (2006). *Gender ve škole. Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele.* Otevřená společnost, o. p. s.